

CRÍTICA

Cròniques dels dies freds

ENRIC SÒRIA

NARRATIVA

Danilo Kis, *Una tomba per a Borís Davidovic*. Traducció de Simona Skrabec. ANGLE EDITORIAL. Barcelona, 2003.

L'any 1925, en un llogarret de Txèquia, un revolucionari clandestí —que és, alhora, delator de la policia— no aconsegueix els favors d'una jove companya que acaba d'arribar de Polònia i, potser per venjar-se'n o també a fi d'ocultar millor el seu doble joc, la denuncia a un company expeditiu, Miksa Hantescu. Aquest assassinat la presumpta traïdora sense més explicacions i tot seguit fuig a l'URSS. Passen els anys i, en un període de bones relacions entre els dos Estats, la policia txeca demana l'extradició de Miksa. Això desperta l'interès de la policia soviètica pel personatge, que és obligat a autoinculpar-se d'haver participat en un suposat gran complot contra l'Estat socialista. Hi involucra dotze persones. El líder d'aquest complot il·lusori és afusellat. La resta, enviada a Sibèria. També allí mor, de pellagra, tres anys després, Miksa Hantescu.

El destí de Miksa Hantescu, víctima i botxí, titella sanguinària que mouen altres titelles encara més sinistres, podria ser un més entre els milions de casos calamitosos que s'esdevenien a Europa en temps de Stalin i que van anar passant enmig d'un silenci esgarriat. Si el recordem ara és perquè, des del 1976, la seua peripècia enceta un llibre de relats de Danilo Kis. Història rere història, al llarg d'*Una tomba per a Borís Davidovic* assistim a les conseqüències, en la carn de les víctimes, del recel patològic i l'ecumènica brutalitat del món que va inventar el gulag. Però el que converteix aquests relats breus i minuciosos en testimonis còrporals d'un univers de bogeria és la sequedat lacerant del seu estil i l'acuitat d'una mirada que prescindeix d'aturar-se gaire a indagar motius, justificacions o explicacions (probablement dubtoses, falses o irrellevants) per fixar-se en els detalls impremeditats i verdaderament

reveladors. Aquests relats ens commouen i inquieten i ens obliguen a reflexionar perquè són obres mestres de la narració estricta. L'autor explica poc, interpreta menys i no adoctrina mai. Simplement conta.

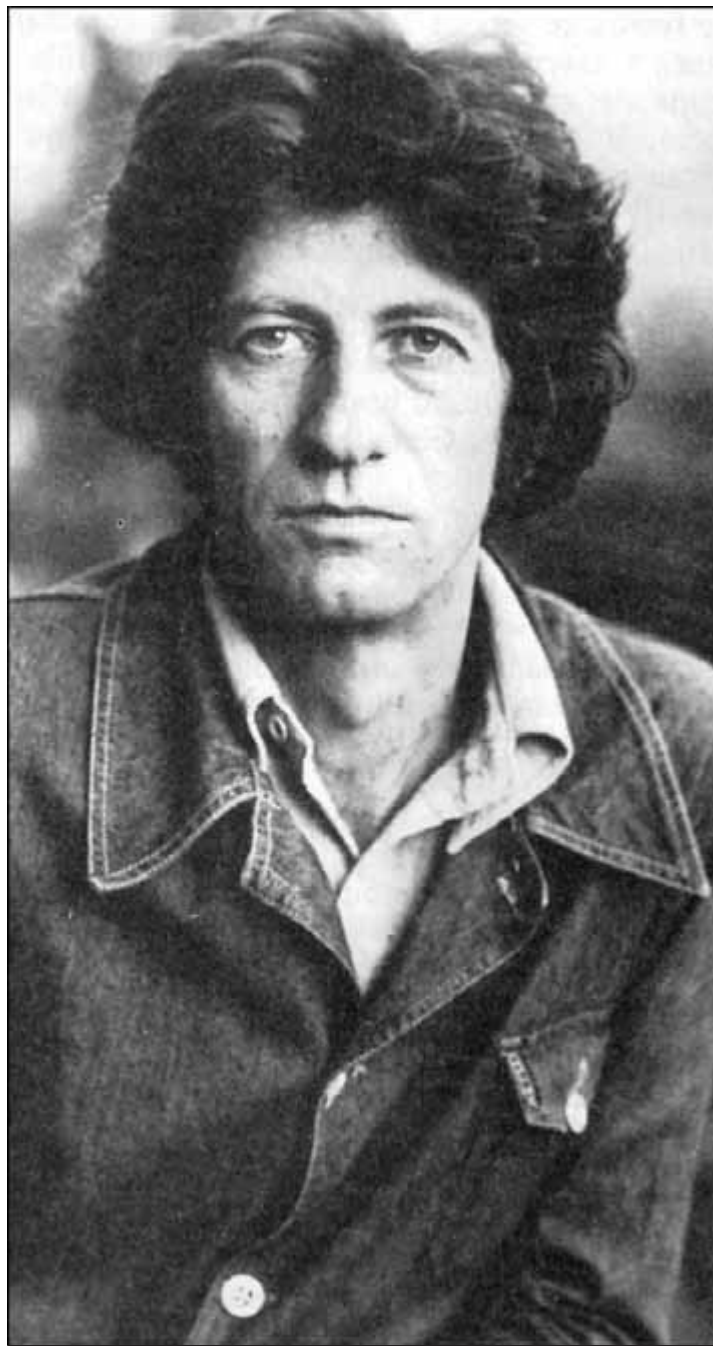
Impressiona la força amb què Danilo Kis s'enfronta al seu tema: aquesta particular història de la infàmia. Cal dir que li era ben familiar. El 1941, quan tenia sis anys, l'exèrcit hongarès va envair la Voivodina, on ell residia, i, el gener de l'any següent, va ser testimoni de les matances de jueus i serbis que dugueren a terme els feixistes hongaresos a Novi Sad: els dies freds. L'any 1944, son pare fou enviat a Auschwitz, on va morir. I ell mateix se'n va escapar de poc. Després, Danilo Kis va conèixer els anys finals (però no menys letals) de la dictadura de Stalin des de la molt relativa seguretat d'una altra dictadura una mica més suau, la de Tito.

En el pròleg d'un dels seus llibres més profunds, *Nous et les autres*, i referint-se també (però

Danilo Kis explica poc, interpreta menys i no adoctrina mai. Simplement conta

no solament) als atziacs dies de Stalin, el búlgar Tzvetan Todorov va escriure: "Jo he conegut el mal". Danilo Kis també el va conèixer, i hagué de viure, durant molts anys, ben a la vora seu. Quan les atrocitats d'aquell temps començaren a poder-se documentar amb alguna exactitud, gràcies a llibres com *7.000 dies a Sibèria*, de Karl Stainer (a qui l'autor dedica un dels millors relats d'aquest volum), Kis va estar en condicions de poder atacar el seu tema.

Una tomba per a Borís Davidovic és un recull de relats, en part verídics i en part imaginatius, units per un tema comú i per un seguit de lligams interns (situacions que es repeteixen; personatges que tornen a apa-

EL NARRADOR DANILU KIS

reïxer; trajectòries que s'illuminen les unes a les altres, etcètera). El tema comú és l'abjecció d'un règim totalitari construït sobre la mentida; una mentida que pot ser merament publicitària, com en el relat *Els lleons mecànics* —d'una sordidesa quasi còmica—, però que la majoria de les vegades és criminal. El llibre va acumulant dades, minúcies, precisions, informes aliens (enmig de la polèmica que l'obra desfermà a Iugoslàvia, l'autor va ser acusat de plagi per algun lector particularment obtús) que ens permeten copsar els mecanismes, però no les raons, d'aquesta maquinària depravada. A estones, arribem a intuir l'immens cúmul de pànic que devia do-

nar impuls a aquesta necessitat constant d'inventar pretextos per anihilar els idealistes (no menys mentiders) que havien fet possible el sistema que ara els destruïa. Però la major part del temps deambulem per un univers de malson que sospitem regit per una lògica esclafadora i completament mancada de sentit. Per a una bona part d'Europa, els temps moderns van significar això. I per convertir això en literatura, Danilo Kis va aprendre el seu art reticent, acre i suggestiu, en la fascinadora concisió del mestre Borges, però sobretot en la lucidesa distant d'Isaac Babel i en la prosa freda i enlluernadora de Bruno Schulz. El resultat és devastador.

Millor la consumpció i l'oblit, quan fins i tot la memòria ha de ser ultratjada

Potser el relat més escruixidor d'aquest llibre memorable siga el que dona nom al conjunt. Se'ns hi detalla la tortura i el judici d'un vell revolucionari rus que intentava mantenir, malgrat tot, un bri de dignitat. Millor la consumpció i l'oblit, quan fins i tot la memòria ha de ser ultratjada. Segueix a aquest relat la transcripció d'un interrogatori de la inquisició llenguadociana del 1340. En *Pierre Menard, autor del Quijote*, Borges sostingué la irònica proposició que un llibre antic, llegit com si fóra actual, esdevindria actual, perquè s'enriquiria amb significats imprevisibles en el moment en què es va escriure per primera vegada. En tot cas, la vella acta inquisitorial ens illumina ara amb freda llum la brutalitat del segle XX, potser perquè, en el fons, la infàmia és sempre la mateixa.

La traducció de Simona Skrabec és en general eficient i, a estones, meritòria, sense arribar a ser brillant. Comparada amb altres traduccions (al castellà) de Kis, reproduceix bé la sequedat precisa, però no l'esmolada esplendor de l'original. D'altra banda, la traductora ha optat per una transcripció dels noms russos que no és la comuna en les versions al català (només la va seguir la Gran Enciclopèdia Catalana, i va excusar-se'n en el pròleg d'edicions posteriors) i se'ns fa estranya. En alguns moments —cal dir que pocs—, es troba a faltar la vigilància d'un corrector: hi ha anacoluts (o descuits de picatge) que destorben, construccions encarcarades o insegures i també les errates habituals (confusió entre *desvetllar* i *desvelar*, etcètera). Són detalls que es podrien corregir amb facilitat en una segona edició. El llibre ho mereix de sobres.